

Zelfstudieprogramma

Literatuur en toetsingsregeling voor trainees
met een deficiëntie t.a.v. de eindtermen
2016 voor het vakgebied Gedrag, Ethiek en
Besluitvorming (GEB)

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

1. Inleiding

Dit document bevat het door de Raad voor de Praktijkopleidingen vastgestelde programma voor trainees die zich door middel van zelfstudie de theoretische eindtermen van het vakgebied Gedrag, Ethiek en Besluitvorming (GEB) eigen willen maken, omdat deze eindtermen niet of ten dele in de door hen gevolgde c.q. nog af te ronden theoretische opleiding aan de orde zijn gekomen. De eindtermen voor GEB zijn de voor dit vakgebied door de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding vastgestelde eindtermen.

Volgens de door de Raad voor de Praktijkopleidingen gepubliceerde overgangsregeling betreft dit studenten met een opleiding op basis van de 'oude' eindtermen¹, die op of na 1 november 2017 zijn begonnen, zijn overgestapt of beginnen met de praktijkopleiding en geen vrijstelling voor GEB hebben verkregen / kunnen verkrijgen op grond van een certificaat of een verklaring van de universiteit of hogeschool waar zij hun theoretische opleiding hebben afgerond of nog moeten afronden.

Op basis van de CEA overgangsregeling kunnen studenten nog tot 1 september 2019 onder de 'oude' eindtermen afstuderen voor hun theoretische opleiding. Daarna moeten ook de studenten die niet eerder hiernaar zijn overgestapt (alsnog) voldoen aan de nieuwe eindtermen.

2. Het zelfstudieprogramma

2.1 Beknopte beschrijving en doel vakgebied GEB

Beroepsethiek, gedrag en inzicht in besluitvormingsprocessen zijn essentieel voor accountants, zowel als het gaat om (professioneel) gedrag van de beroepsbeoefenaar als om het verkrijgen van inzicht in het gedrag van de klant / opdrachtgever. Het doel van Gedrag, Ethiek en Besluitvorming in de accountantsopleiding is vooral inzicht te verschaffen in de beginselen en theorieën met betrekking tot (professioneel) gedrag.

De eindtermen (en daarmee ook de leerdoelen) zijn gericht op relevante delen van de persoonlijkheidspsychologie en de invloed van de situatie en omgeving op zowel eigen gedrag als besluitvorming. Dat maakt dat de beginnend beroepsbeoefenaar in staat is om om te gaan met moeilijke situaties zoals voet bij stuk houden, stellen van grenzen en communiceren over moeilijke kwesties. Ook zijn er enkele eindtermen die samenhangen met het begrijpen van teamprocessen en leiderschap. Ten slotte heeft het voor accountants zo belangrijke proces van professionele oordeels- en besluitvorming (inclusief morele oordeelsvorming) een belangrijke plaats in de eindtermen.

2.2 Indicatie studiebelasting

De door CEA bepaalde studiebelasting voor het vakgebied GEB is 8 ECTS. Hierbij dient er rekening mee te worden gehouden dat trainees die onder eerdere eindtermen zijn afgestudeerd / afstuderen in hun opleiding al wel ethiek en andere gedragsaspecten (waaronder VGBA) hebben moeten bestuderen zodat de indicatieve studielast voor het zelfstudie programma maximaal 6 ECTS kan zijn.

---

¹ Onder de oude eindtermen wordt hier tevens verstaan opleidingen / getuigschriften van voor het in werking treden van CEA-eindtermen.

2.3 Eindtermen / te beheersen onderwerpen

Voor het vakgebied GEB zijn de volgende op de theorie gerichte eindtermen van toepassing.

De beginnend beroepsbeoefenaar is in staat om:

- (1) de basisbeginselen en -theorieën van de persoonlijkheidspsychologie te verwoorden, waaronder (a) cognitieve (leer-), motivationele (wils-) en affectieve (gevoels-)processen, en (b) geautomatiseerd (onbewust) en gecontroleerd (bewust) gedrag;
- (2) de basisbeginselen en -theorieën van de situatie- en contextbepaaldheid van professioneel gedrag te verwoorden waaronder in ieder geval (a) behaviorisme (b) situationisme en (c) interactionisme (inclusief conformisme en socialisatie);
- (3) te reflecteren ten aanzien van persoons- en situatieoorzaken van (eigen) professionele gedrag, en daarbij te benoemen waar sterktes, valkuilen en ontwikkelpunten liggen;
- (4) de basisbeginselen en theorieën van professionele team- en samenwerkingsprocessen te verwoorden;
- (5) de basisbeginselen en -theorieën van de ethiek te verwoorden;
- (6) de theoretische benaderingen van processen van professionele oordeels- en besluitvorming, waaronder de concepten van heuristieken en biases, te beschrijven en de beperkingen en risico's hiervan in een complex besluitvormingsproces af te wegen.

3. Afronding zelfstudieprogramma

Trainees die gebruik maken van het zelfstudieprogramma GEB wijden in de laatste voor hun praktijkopleiding te schrijven jaarrapportage een paragraaf van 4-6 pagina's (A-4) aan de wijze waarop via zelfstudie aandacht is besteed aan de eindtermen voor dit vakgebied. Deze paragraaf bevat het volgende:

1. Een samenvatting van de theoretische onderbouwing van de in paragraaf 2.2 genoemde 6 eindtermen van het vakgebied GEB.
2. Een reflectie op de bestudeerde literatuur: wat viel de trainee op, wat heeft de trainee geleerd, is het geleerde voor de trainee wel of niet herkenbaar, sluit de theorie van GEB voor de trainee goed aan bij eerder door de trainee gevolgde theoretische programma's (met een onderbouwing).
3. Praktijkcasuïstiek aan de hand waarvan wordt aangegeven hoe de eindtermen GEB voor de praktijkopleiding in de beroepspraktijk zijn toegepast en op welke wijze de theorie daarbij een ondersteunende functie heeft gehad.

Voor de praktijkopleiding zijn voor GEB de onderstaande eindtermen van toepassing.

De beginnend beroepsbeoefenaar is in staat om:

- (1) te reflecteren ten aanzien van persoons- en situatieoorzaken van (eigen) professionele gedrag, en daarbij te benoemen waar sterktes, valkuilen en ontwikkelpunten liggen.
- (2) op basis van verworven vaardigheden en inzichten in een werksituatie (mede)verantwoordelijkheid te dragen voor het aansturen van professionele team- en samenwerkingsprocessen.
- (3) het eigen professionele oordeels- en besluitvormingsproces te analyseren met als doel om hiervan te leren.

4. Een reflectie op de door de trainee uitgevoerde casuïstiek, waarbij de trainee een verband legt tussen de theoretische eindtermen voor het vakgebied GEB en de eindtermen voor de praktijkopleiding voor het vakgebied GEB.

4. Literatuurlijst

Voor het programma wordt gebruik gemaakt van de volgende literatuur (meest recente edities):

- Es, R. van (2015). Professionele ethiek, Morele besluitvorming in organisaties en professies. Deventer, Uitgeverij Kluwer BV.
- Barelds, D. en Dijkstra, P., Inleiding in de persoonlijkheidspsychologie (hoofdstukken 1 t/m 3).
- Nuijten, A. e.a. [Bewust van het onbewuste, Psychologische valkuilen voor ondernemers.](#)
- Almelo, L. van, [Uitglijders, Lessen uit accountantstuchtrecht](#), NBA.
- Almelo, L. van, [Rode vlaggen, Frauderisico's ontdekken en melden](#), NBA.
- Bazerman, M.H., Loewenstein, G., & Moore, D.A. (2002) Why good accountants do bad audits. Harvard business review, 80-no. 11, 96-103.
- Smits, G, Emotiemanagement.

Aanbevolen:

<https://www.slideshare.net/MuelKaptein/cartoons-book-about-ethics-at-work-ethicisms-and-their-risks>